

Amigues i amics, gràcies per haver vingut.

Demà es compleixen trenta anys del 23-F, trenta anys des que Eva i Raül descobriren l'amor en el seu últim curs d'institut. Fa trenta anys no hi havia ordinadors, ni internet, ni ensenyament en valencià, ni Canal 9 ni TV3 (com ara que ens acaben d'alçar un nou mur de Belín). Fa trenta anys, Vicent Borràs i jo érem encara a l'institut i no sabíem que un any i una setmana després de la mort de John Lennon ens hauríem de trobar a la Universitat de València.

La cerimònia que ens unia tenia alhora un component cívic i luctuós. El cor de don Manuel Sanchis Guarnier, l'autor de *La llengua dels valencians*, s'havia parat després de molts disgustos. Els joves que aleshores érem havíem tot just començat els estudis de Filologia i en el nostre santoral don Manuel era un homenot. Allí, a les portes de la facultat, amb milers d'altres joves iniciàrem una multitudinària marxa cívica, fent costat a la memòria del mestre. Un temps després, Vicent escrigué un poema d'homenatge al mestre, del qual sempre recorde aquell vers que diu "sobretot, dignitat!". I, per als amics que coneixem Vicent, aquesta és la consigna que de sempre l'identifica i diferencia de tants altres companys, irreconeixibles amb el pas del temps. No cal que us esmente la trajectòria de tots els Gabriels Forés que ja patiu o que haureu de patir encara. "Els són aquí, entre nosaltres". En aquests temps d'indignitat convé recordar la màxima: "Sobretot, dignitat!"

Aquelles ulleres redones i la cabellera rinxolada van emocionar-me, en una nit valenciana del veloç temps universitari, cantant cançons de Lennon a la mateixa porta dels apòstols de la Catedral de València. Després, a Alacant, en aquell pis, on ens estrenàrem com a professors, Vicent plantà la seua Casa de Música particular i inundà de músiques aquell santuari que ens ajudaven a combatre els primers desànimis com a professors, per on passaven, com una mena de primers cristians de la llengua, alumnes a elevar algunes de les seues iniciàtiques pregàries.

Érem professors, però ens sentíem encara alumnes. Érem més de Martí que no de Teresa, però ja intuïem els racons foscos de l'institut, que eren els mateixos del sistema educatiu, i ja sabíem que la sala de professors podia ser també un tanatori, com Vicent ens explicaria un dia a *Notes finals*.

En aquell temps, una mena de literatura oral permanent omplia les nostres converses, que sempre començaven en la llengua i acabaven en la literatura (o a l'inrevés), un viure insistent parlant de les dones i els dies (del pernil de dalt i del pernil de baix) inventant biografies imaginàries dels personatges que poblaven aquella ciutat del sud que ens va fer com ara som.

"I, per fer això, la conselleria ens paga?" ens preguntàvem ingenus.

El nostre treball era, i és, un regal. Anar a treballar era pujar alegres les escales d'un promontori on trobaríem els ulls de la joia. No ens vam asseure mai damunt els sofàs d'escaï del tanatori, esmorzàvem asseguts a les escales mirant la mar, i no volíem saber res d'aquella classe de dones que cantava Sisa aleshores: "hay mujeres que van al amor como van al trabajo". Perquè guanyar-nos el pa, fer classe, no era mai sinònim de rutina ni de condemna.

Quan els nostres destins se separaren, Vicent descansà d'aquella manera de viure i trobà el temps necessari per escriure. Residir en el barri del Carrús

d'Elx dona molts estímuls a la literatura. I així, un dia, Vicent es donà a conèixer amb *Sala d'espera*, un conjunt de relats, que exploren les fronteres comunicatives entre les persones.

Després publicà *Notes finals*, el dietari d'un professor novell de valencià, en el seu primer any, entregat per complet a la seua feina i a l'escriptura i que acabarà derrotat davant la indiferència del companys i el director. Us puc ben assegurar que això passa. El dia que dius adéu, no et dediquen cap poema, més aviat et recorden que no te'n pots anar signar les actes. Feu-me cas, llegiu aquest diari revelador i imprescindible, que us ajudarà a ajustar les brúixoles i els sextants en les vostres primeres navegacions pels centres escolars.

Més tard arribà *L'últim tren*, una novel·la que fa del naixement del ferrocarril que uneix Xàtiva amb València el seu fil narratiu. Una història d'enigmes viatja en aquest tren, de la mateixa manera que molts de vosaltres ho féu a diari. Després conguérem "*Els silencis de Marc*", obra de gènere juvenil, amb la figura de l'adolescent que descobreix que els pares també han sigut joves.

I com un retorn als orígens, tretze anys després del seu primer llibre de contes, Vicent ens ha sorprés amb un nou conjunt de relats. *Lennon i Anna* és un llibre valent. Un llibre que a mi m'ha tocat el tendre. I això deu ser perquè ja no som aquells joves que un dia compartírem pis i músiques a Alacant. No és tasca fàcil examinar pel microscopi els amors dels quinze anys, narrar els detalls de la inexperiència juvenil: "Paraules d'amor senzilles i tendres. / No en sabíem més, teníem quinze anys".

La clau del llibre la trobareu en la citació inicial, d'Ausiàs March, el poeta que dona nom a la nostra escola, que obrin el llibre. Pertanyen al poema 91, en el qual March, ja major, reconeix que no ha oblidat els plaers amorosos, encara que haver-los perdut siga la causa del seu dolor. El poeta de Gandia declara que dels fets d'amor no pot oblidar ni els llocs on es produïren ni les persones amb qui els va tindre

*Los fets d'amor no puc metre en oblit;
ab qui els haquí, ne el lloc, no em cau d'esment*

Sí. És cert que Vicent no pot deixar en l'oblit els seus fets d'amor. Per això construirà uns artefactes narratius amb la matèria de la vida.

Llevat del conte inicial i del final, la resta de relats tenen localitzacions geogràfiques i personals, íntimes i molt precises. Fins i tot en un conte que es declara kafkià, "El colom de sant Marc", tot comença amb la més pura narració de la família convencional burgesa, en un viatge a Itàlia.

Però la lectura en clau biogràfica es presta a molts equívocs. Al narrador Vicent Borràs li agraden les trampes per al lector, els enganys, els dobles i triples sentits, els sorpresius canvis en el punt de vista del narrador i en les alteracions de la temporalitat. Darrere de l'aparença més objectiva, com és el cas de qualsevol fotografia, s'amaguen mil enganys.

Una gavina devora i trosseja un colom de la plaça de sant Marc a Venècia mentre unes estudiants valencianes d'Erasmus a Bolonya que visiten la Biala queden esgarrifades per a la resta dels seus dies.

Una alumna andorrana, de pare valencià, estudia Magisteri a València, com un retorn als orígens paterns fins que un dia li furten la carera i, per no esdevenir un colom moribund, se'n puja al principat per refer la seua documentació i tornar a ser persona.

Una parella ix una vesprada lliure a comprar un matalaf. En el trajecte cap a l'establiment ell li diu a ella que vol tornar prompte a casa, perquè vol acabar de llegir un relat que parla d'una parella de joves que s'ha de separar contra la seua voluntat i es prometen amor etern i una cita per al cap d'any del 2000. Ell li planteja què farien ells si es trobaren en un cas semblant. Si un dia ens hem de separar, farem promesa de retrobar-nos? No contesten. Pensen en silenci. Ell pensa en els seus antics amors juvenils de cap de setmana. Per un moment s'oblida del matalaf que ha de comprar.

Aquestes històries, i moltes d'altres que us podria referir, no formen part del llibre però han eixit d'ell. Les heu escrit vosaltres i les he pogut llegir al fòrum, amb els ulls oberts com a plats.

Aquests últims dies he descobert la rellevància d'estar associat a un enigma. He descobert que després de llegir la dedicatòria de "les derrotes", els alumnes em mireu de forma diferent. Fins i tot em plantege, preparar un curs monogràfic on explique tots móns possibles que la vostra imaginació ha anat configurant.

No cal dir que estic molt agraït a Vicent pel petit regal d'aniversari que he rebut amb motiu dels vint anys com a professors. Però el regal obri interrogants inevitables quan els lectors són els propis alumnes. "T'ha passat una història semblant?", em pregunten. Què voleu que us diga? Jo no he estat mai a Florència, ni m'he passejat per la vora de l'Arno, ni amb una professora ni amb una alumna. Què hi farem? M'he perdut aquest viatge. Almenys, em consola no haver-me trobat cap Paolo que em matara totes les il·lusions.

En la nostra professió l'únic que envelleix és el professor. Els alumnes tenen sempre la mateixa edat. La nostra meta és l'eternitat. No sabem quasi mai com haurà fructificat la llavor que un dia sembrarem. Per això, mantenir una amistat i retrobar-se amb antics alumnes és sempre un privilegi. Nosaltres també fórem un temps alumnes embadalits per alguns professors. I quan descobrim que podem ser la causa d'aquest emmirallament comprenem l'aforisme de Joan Fuster "una persona que ens estima és un perill permanent".

Parlant del tema, he comprovat que es manté el bon record cap a aquells professors que ens han marcat, que ens han seduït, o que ens han (re)orientat la vida futura. I això, penseu-ho, també forma part de la responsabilitat de ser mestres. Molts us heu identificat amb Martí quan descriu que anava ansiós a classe un dilluns. Què ocurriria si un dia, una alumna (o alumne) de fa trenta anys ens ve a buscar allà on estiguem?

Deixem-ho ací. Pot ser em quede amb els versos de Ferrater a "Cambrà de la tardor" Què lent el món, que lent el món, que lenta la pena per les hores que se'n van depressa, perquè m'evocuen tot un cicle que ens ha passat volant i on sempre tornem.

Però hem d'anar tancant aquesta exposició. I per això voldria referir-me al primer conte, "El primer mort", el que obri el llibre. El primer mort de la humanitat provoca la primera mentida i, poc després, el naixement de l'amor. Un conte que desperta uns interrogants: "Cal mentir per a viure?" "És l'amor un antídoto contra la mort?". Amb la mentida, l'home es fa humà. Pensa en l'altra persona. Ha nascut l'amor. I els records. I d'una separació trista com és la mort naixerà la vida i l'amor. I, justament, és aquest el tema del llibre. L'amor contra la mort i a pesar d'ella. I la literatura com a mentida per a suportar l'existència. La relació entre mentida i literatura ens la va explicar magníficament Montserrat Roig al seu "Digues que m'estimes encara que siga mentida", amb aquest títol pres de la pel·lícula "Johnny Guitar":

Hi ha qui em diu creadora perquè mentesc. Hi ha qui em diu mentidera perquè m'invento històries. Bé, no me les invento, les exagero. (...) Sentim un gran plaer quan mentim. Quan fem la mentida creïble, quan seduïm l'altre, que potser sap que mentim i ens està demanant que continuem mentint.

"Digues que m'estimes, encara que siga mentida". Li va demanar Johnny Guitar a Joan Crawford. I ella li va contestar que l'estimava encara que fos mentida. Però, mentre mentia, li deia la veritat. La mentida, és a dir, la literatura és una droga. I, si ens falta, anem una mica penjats.

Necessitem mentides per a viure. Segur que recordeu aquella cançó de Joaquín Sabina: "Más de cien palabras, más de cien motivos / para no cortarse de un tajo las venas, / más de cien pupilas donde vernos vivos, / más de cien mentiras que valen la pena".

La literatura és una forma de record, de memòria. I les classes, aquestes classes de literatura en aquesta nova Escola de Magisteri Ausiàs March amb vistes al mar sobre l'asfaltada horta del camí de Vera, voldrien deixar en vosaltres alguna petjada que no esborrara del tot el temps implacable.

No cal que insistisca més. Estic parlant d'un llibre que m'agrada molt. Per tot el que ja he dit.

Pel gaudi de llegir unes històries que cal anar reconstruint, com un puzzle. M'agrada perquè, com fa l'Estellés del Coral Romput, Itàlia és el somni proper i impossible. M'agrada per les seues músiques. Per incloure la banda sonora d'una generació que va viure el temps jove mentre s'exercitaven camins de llibertat. M'agrada per les evocacions. Per fer de "Paraules d'amor" un conte. Per literaturitzar "Com un puny" de Raimon. Per "Bella sense ànima" i per tot allò que Lennon representa: "L'esperit de rebel·lia i la defensa dels desvalguts, els comentaris mordaços i els versos més tendres, les balades més sentides i les dissonàncies més agosarades".

En l'escriptura de Vicent tot sembla senzill, fàcil i entenedor, sense aparents artificis. És una prosa lleugera, que navega suau per aigües tranquil·les, però que sovint ens sorprén amb revolts inesperats. I a mi m'alegra molt que amb el seu últim llibre, Subsòl, on escriu una història amb sis narradors valencians més de primera fila, estiga sent una sensació literària.

Quan he buscat un adjectiu per definir l'escriptura de VB no he trobat cap terme més exacte que "xula". És una escriptura xula. Que agrada i que ens captiva, i que és com l'autor, que es fa de voler, i que es deixa llegir amb amabilitat i emoció.

Ja n'he dit prou. És el moment de cedir la paraula a Vicent, de donar pas als músics i a vosaltres.

Gràcies per la vostra atenció.